

Erronkariko espartingintza

Joan den mendean eta XX.eko lehenengo erdian Maulera espartinak egitera joandako emakumeak omenduko dituzte gaur Izaban

Urte askoan Maule izan zen espartinaren gune nagusi. Garai oparoak ziren, eta beharginak behar ziren. Bertakoentzat ez ezik, kanpotarrentzat ere bazen non ekin. Hori dela eta, Zuberoako hiriburura hainbat emakume erronkariar joan ziren espartingintza lantegietara beharrera. 1911tik 1956ra 390 neskatxa joan ziren hara.

DIELA TENPRA ANITX. URRIKO ZONAIEN EGUNETAN. 1875etatik 1950era. Erronkarian gazte talde bat Maulerantz abiatu da. Artzainak Bardeetara jaitsi dira. Begiek tristuz diete agur beste negu bat etxez kanpo. Arrakoitiko gainetik esan diote agur ibarrari. Hilabete gogorak izanen dituzte lanean. Infernuko leizean zehar jaitxierazi ekin baino lehenago gaste batek itxarioenez dio: 'apirila arte, aita'. Noizean behin, gazteek atzerantz begiratzen dute. Gainean bi pertsonak agur eginen diete besoak gora dituztela. Eguna dugu anitx garbi, lantxer gaxtoak ez bitu buria erakutsi». Erronkariko Kebenko euskara taldeak erronkarieraz bildutako pasarte horrek laburbiltzen du hainbat urtetan mendiz mendi Maulera joan ziren neskatxen bizimodua.

Begirada atzera bota

Zuberoako hiriburuan XIX. mendean garatu zen espartingintza eta egun gainbeheran badago ere, oso garai onak ezagutu ditu. Herrialdean laborantza eta espartingintza izan dira jendearen betiko ogibide. Zuberoako Ikherzaileak taldeak 150 ans de Espadrille à Mauleon egin ikerketaren arabera espartinaren urrezko aroa 1900etik 1918ra izan zen. Garrantzi handia izanen zuten sei lantegi garatuko zira Maulen: Beguerie, Bidegain, Çarçabal, Bardos, Barraque eta Cherbero. Hori dela eta, urte gutxitan espartingintzak aurrerapauso handiak emanen zituen. Hala, lantegietan 1896an espartinak egiten 537 langile ari ziren, eta 1914an 1.585 lagun ziren. Lana sobran zegoen, eta ez zen aski Maule eta ondoko herrietako jendearekin. Hori dela eta, mugaz bestaldeko bailaretako jendea ekarrarazi zuten lanera, Erronkaritik, hain zuzen. Espartingintzan emakumeak aritzen ziren batik bat, eta haiek joan ziren Maulera. Urrian maleta egin eta ekainera arte ez ziren etxera itzultzten. Erronkariko edozein herriatik abiatzen ziren sailka. Ikherzaleak libu-

ruan esaten denez, ohiko hitzordua Burgin zuten. Arratsaldean Juan Pito izeneko bordara joaten ziren gaua pasatzera, eta goiza argitzearekin batera Arragoitiko gainera igo eta Infernuko sakanan zehar Casernaraino jaitzen ziren, Santa Engrazitik hurbil zegoen tokira. Han Maulera eramanen zituen kamioia zuten zain. Askok Glaria aterpean egoten ziren lan denboraldiak irauten zuen zortzi hilabeteetan. Bigarren Munduko Gerraren ondotik, asko igo zen espartinen salmenta, «1939an

produktzio nazionala hamar milioi ingurukoa izan zen», dio Ikherzaileak taldeak. Baina garai oparoak gutxi iraunen zuten. Kontuan izanik oinetakoon %60 meategietako langileak jantzeko erabiltzen zirela, gerra ostean hartutako segurtasun erabaki berriak hankaz gora jarriko zuten espartingintza. Jadanik ez ziren ziurrak eta ez zituzten meategietara saldu ahal izan.

Horretaz gain, makineria gero eta gehiago sartuko zen lantegietan eta lanpostuak sobran izanen ziren. 50eko hamarkadan, krisia dela eta, ohiko espartinaz gain, enpresariak produktua aldatu egin behar izan zuten, beste herrialde batzuen lehiakortasuna gero eta handiagoa zelako. Kordadun espartinaz gain, fantasiakoak, lanekoak eta kirola egitekoak egiten hasi ziren. Dena dela, ahalegin horiek alferrik izan dira eta espartinaren gainbehera hasi zen.

Gainbehera

Maite Tauzin mauletarrak erronkariar asko ezagutu ditu, haiekin batera urte askoan aritu baitzen lanean espartin lantegietan. Egun, 62 urte ditu. Bere semeak Tauzin 30 lagunekoa espartin enpresa zuzentzen du. Bera espartingile bezala hasi zen Zuberoako kooperatiba batean. Bost edo sei langilek Espartina Kooperatiba egin zuten eta han bederatzi

urte eman zituen. «Zuberoan bazen lana, eta bizi zen lantegi horietatik. Mauleko karrika inportanteenean, Victor Hugo etorbidean, baziren espartingintzako lau lantegi. Trentzak, korda, zolak dena egiten zuten Zuberoa

Gomersinda Goñi:

«Ez zen lan gogorra izan. Oso polita zen espartinak egitea, baina ordurako ez zegoen lanik. Goizeko zortzietan hasten giren lanean, eguerdian etxera bueltatzen ginen bazkaltzera, eta gero ordu bietatik seiak arte aritzen ginen berriro»

Azken te

XIX. mendearen azken laurdenetik XX.aren erdialdera bitartean Maulera espartinak egitera joan ziren erronkariarren artean gutxi bizi dira egun, eta, tamalez, denborak eraman ditu haien oroitzapen eta bizipen gehienak. Hala ere, oraindik bada norekin mintzatu. Egun eta urteekin nahastu egiten bada ere, garai haiek gogoan ditu Gomersinda Goñi amonak; Erronkari herriko Estrada etxean jaio zen bera, 1910ean. Egun, 90 urte ditu. Gor samarra dago, eta makilaz lagunduta dabil, baina burua argi du, eta umore onean igarotzen ditu egunak Iruñean, alaba baten etxean. Zortzi anai-arreba ziren, eta 1930eko urrian bera eta ahizpa Zuberoako hiriburura joan ziren; bide gehiena oinez egin zuten, aurreko urteetan Maulen espartinak egiten egonak ziren beharginen moduan. Orduan 20 urte zituen berak, eta ahizpa gazteagoa zen. «Erronkaritik goizean goiz aterata eta, Arrakogoiti igoz, menditik joan ginen. Txango bat izan zen. Herriko mutil gazteek eramaten zizkiguten maletak eta laguntzen ziguten bi-

dean. Mugaz zehar, nibane-Garazian, hartzen genduz, maten gintuz, eta eguna bidean nuen», gogoratzen du. Hurrengo egun ziren lanean. Egun pe eta Biraberran beharra, urteko Gomersinda Goñi Ederrek eta inoiz tean bakarrik, rreko belarriak, rraikiz egin zuten Espartingintzan eta ez zuten harrik. Lan ziren arren, ostatu hartu dio. «Ez zen polita zen espartinako zarako ez zegoen guretan hasten guretzal etxera bueltatzen eta gero ordu ziren ginen berri Gomersinda Goñi